

En gammelgård blir till

För den som njuter av gamla ting och vill vara omgiven av historiens vingslag finns det oändliga kulturskatter att ta vara på.

Text och bild: Stina Kallin och Bengt Ohlin

Vindskivorna på det gamla härbret skyddas från spännbanden med plankor.

Härbret lyfts försiktigt upp på trailern. Jobbet sköttes med maskintrailer av kranförare Christer Roos.

Härbrets lås är på insidan gjort av trä och har kvar sin ursprungliga nyckel.

Härbret kommer ursprungligen från Sollerön och är daterad till tidigt 1500-tal. Gunnar Lind i Bergkarlås var en ovärderlig medhjälpare i arbetet med att rekonstruera härbret till ursprungsskick.

Myrkrokar är gjorda av tallar som vuxit på myrar och fått rotformer som passar att använda till tak.

Att flytta till Dalarna var en gammal barndomsdröm. Bengt har alltid varit fascinerad av gamla hus, allmoge och annat. När barnen flyttade ur huset i Stockholm och han själv blev pensionär tyckte han det var dags att förverkliga sig själv. Han hade då haft en stuga i Dalarna i många år, men sålde nu den och huset i

Stockholm. Istället köpte han en tomt av Rättviks kommun.

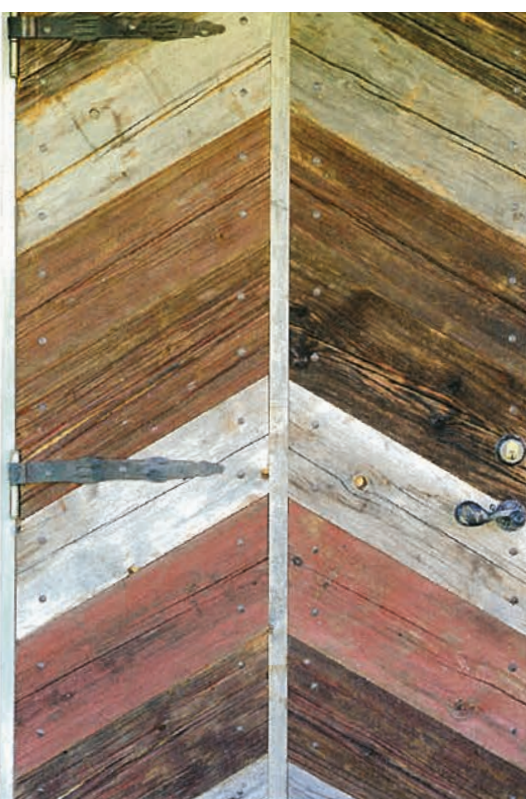
BENGT BÖRJAR MED att berätta om Gunnar Lind, som var en gammal timmerman med passion för timmerhuskultur.

— Han köpte en massa timmerstommar som han satte upp hemma hos sig. När Gunnar berätt-

Bengt fick vägledning och hjälp med specialsnickerierna till verandan av Erling på Backlunds Bygg i Granmor. Dörren är en modern dörr som Bengt klätt med gamla målade brädor. Förlagan till målningen runt dörren fann han på Rättviks Gammelgård och den har omsorgsfullt kopierats av Anne Hjerp på Blecket.

Bengt har varit ute och fotat många olika gamla hus. Bilderna har han sedan använt till inspiration. Här en vacker veranda.

Bostadshuset

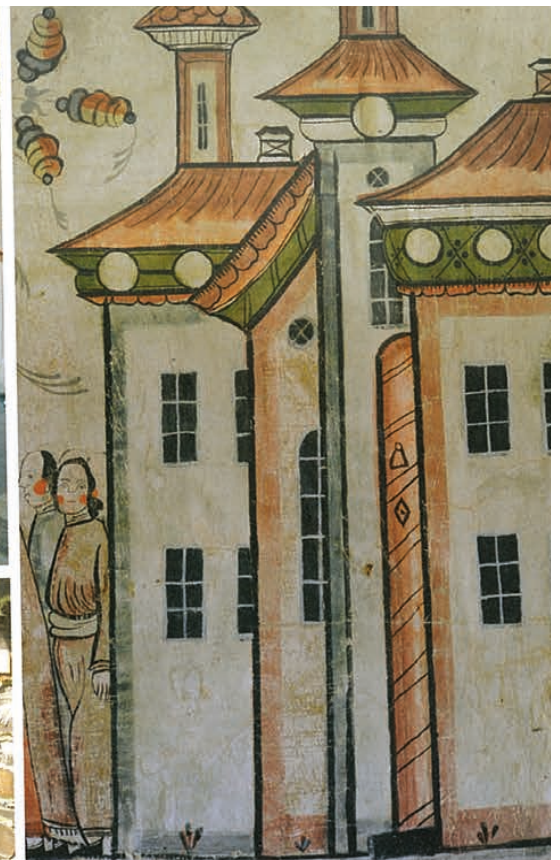
med byggår 1848 inköptes från Gunnar Lind i Bergkarlås. Huset kommer ursprungligen från Orsa. Det har använts som sädesmagasin och har aldrig tidigare varit bebott.

Huset står nu på en betongplatta och har vattenburen golvvärme i två slingor. Stockarna i stommen är kalkade invändigt för att förhindra angrepp av skadeinsekter. Regelverket för tilläggsisoleringen är fristående från stockarna med tanke på att dessa har olika rörelsemoment. Väggarna är tilläggsisolerade med 150-170 mm stenull som täckts med ett tätskikt av vindpapp. Innertaket på övervåningen har fått 275 mm isolering. Mellanbjälklaget är reglat 400 mm cc, och har en spännvidd på c:a 6 m med bärlina. Det är utan isolering. På golvet ligger Siljans furulamell.

Murarmästare Anders Rosén från Västbjörka har murat spisen. Han har själv designat spisen. Gjutningen under spisen är förstärkt med 200 mm betong. Rökkanalen är murad i spiral vilket ger ett mycket bättre drag. Spishällen kommer från Furudals bruk och är daterad 1865. På spisens baksida finns en vedspis med murad kåpa. (Den syns på bilden uppe till höger.)

Kökets möbleman

Dalmålningen på väggen är målad av Hjelt Per Persson från Lima utanför Leksand och inköpt på auktion. Den var i ovanligt fint skick. Stolarna är köpta på auktion i Gagnef. De var målade i svart och vitt från början, tydligen var det populärt i slutet av 1800-talet. Fällbänken kommer från en gård i Västbjörka. Bockbordet är sent 1700-tal och kommer från Älvdalen. Det har använts som bakkbord. Skivan är så nött att man kan tro att den är slipad. Bengt har behandlat skivan med råmjölk. Man mättar skivan med råmjölk och det blir som en impregnering som till och med tål att man spiller vin utan att det blir fläckar. Bordet ser inte ens behandlat ut. I den lilla vägghyllan står Bengts samling av hästar.

I början av 30-talet var det populärt att retuschera och måla om gamla dalskåp. Många gamla möbler och målningar blev förstörda på det viset. Det går att ta bort den nyare färgen men det är ett svårt arbete. Bengt har en bekant vid namn Hasse Husak som brukar göra sånt. Det är extremt tålmodskrävande att ta bort lager för lager. Hasse är också expert på dalmålningar och det är han som lärt Bengt mycket om dem och om gamla bruksförmål.

Huset plockades ner med hjälp av gästarbetare från Polen och Ukraina. Pebben i Vikaby skötte transporten.

Trappan ritades av Jörgen Gärtner på Trappfabriken i Rättvik. Han fick fundera en del för att hitta en lösning så att inte folk skulle slå huvudet i snedtaket på vägen upp.

En mycket liten, och mycket gammal häst. Bengt har bett Historiska Muséet datera den, men den enda liknande som finns är från Trondheim och daterad från 1200-talet. De trodde att den kom från Västergötland och är av den typ som stoppades i kuddvar för att man skulle få god fruktbart.

Bengt fann en bit av en gammal målad taklist från slutet av 1700-talet. Han lät Bengt Larsson i Sjurberg tillverka en list med likadan profil, och bad Anne Hjerp på Blecket att schablonmåla den nya listen på samma sätt som den gamla. Listen pryder nu rummet på bottenvåningen.

tade sina barndomshistorier lät det som att han hade levt på 1700-talet där folk dog i pest, kolera och svalt ihjäl när de vallade djur på iskalla myrar, skrattar Bengt.

— Berit, hans dotter, har nu tagit över och har massor av fina hus stående, fortsätter Bengt. Gunnar hade samlat på sig mycket material, en hel kulturskatt av golv, plank och husdetaljer. Det finns flera hus som är från 15- eller 1600-talet och framåt kvar på gården. Bland dem fanns ett underbart gammalt lofthus som jag ville ha, men tyvärr var tomten för liten för det huset och granntomten redan såld. Så då fick jag köpa Orsastugan istället, ett gammalt sädesmagasin.

HÄRBRET ÄR DET hus som först kom på plats. Bengt renoverade det för många år sedan och det stod i Siljansborg vid sommarstugan.

— Killen som sålde härbret visste nog inte vad det var han sålde. Hans pappa hade flyttat det till en villatomt för länge sen, berättar

Vagnen är köpt på auktion uppe i Röjeråsen för massor av år sedan. Den är kul att ha men står ivägen på vintern när platsen behövs för bilen.

Garagets ursprung är en gammal ladugård från Tällberg. I garaget rymms en snickarbod med vedkamin.

tar Bengt. Jag såg en annons på morgonen i Falu-kuriren och åkte upp. Jag gav bara 15.000 för det. Killen hade nog inte en aning om åldern på härbret! Länsantikvarien kom och tittade och sa att det var från sent 1400-tal. De ville att jag skulle borra i stockarna för att ta prov och datera virket, men jag tyckte inte det behövdes.

— Vid väggbanden på framsidan var stommen avsågad men

Gunnar Lind hjälpte till att timra om det med gamla stockar som han hade liggande. Myrkrokarna kommer från hans samling. Han brukade gå uppe på myrarna och böja ner tallar för att få upp rötterna och se om de gick att använda till myrkrokar.

BENGT SATTE UPP lappar i varenda liten by runt Vikabyn där det stod att han ville köpa en stomme inte

Huset förlängdes för att få en carport. För iläggning av åsar och väggband behövdes experthjälp av Christer Ollas. Öppningen för garageproten sågades upp där väggen var lite rutten.

Bengt behövde 12,5 meter långa stockar för att kunna göra en carport, men det fanns inte att köpa hos någon virkeshandel. Han letade överallt och bygget stod still. Sen kom Bröderna Ivars och sa att de kunde hjälpa till för de visste var det fanns tillräckligt långa granar. Dagen efter bar det av ut i skogen och träden sågades ner. Folke Erkers i Granmor sågade till dem.

Den gamla gaveln flyttades ut.

Stockarna gled och kanade omkring på lasset, till och med spännbanden gick av. På slutet av färden släpade de i backen.

Tomten inköptes våren 2007 av Rättviks kommun

Shacktning och grundläggning utfördes av Patrik Smed och Hasse Bruun. Observera en extra backventil inlagt för tömning av hela vattensystemet.

Grunderna färdigställs, betong från Rättviks betong. Isolering 300 mm,
Vattenburen golvvärme i två slingor, 20 mm rör.

Härbret hämtas, kranförare Christer Roos, maskintrailer från Gruvås.

Härbret med ursprung från Sollerön med en datering av tidigt 1500-tal,

Ovärderlig medhjälpare med rekonstruktion till ursprungsskick har varit Gunnar Lind, Bergkarlås.

Garagets ursprung: en Ladugård från Tällberg

Demontering och montering med hjälp av gästarbetare från Polen

Nya åsar och väggband inköptes på rot av Bröderna Ivars, Vikarbyn. Transport och sågning av Folke Erkers, Granmor

För iläggning av åsar och väggband behövdes experthjälp från Christer Ollas.

Sista arbetet slutförs med installation av vedkamin i garaget

Bostadshuset med byggår 1848 inköptes av Gunnar Lind, Bergkarlås. Kommer ursprungligen från Orsa, nämnas kan att huset aldrig tidigare varit bebott.

Demontering med hjälp av gästarbetare från Polen och Ukraina. Transport av Pebben, Vikarbyn.

Första stockvarven på plats. I bakgrunden Patrik Ollas nybygge.

Vi är nu inne i september 2007 och stockarna på plats

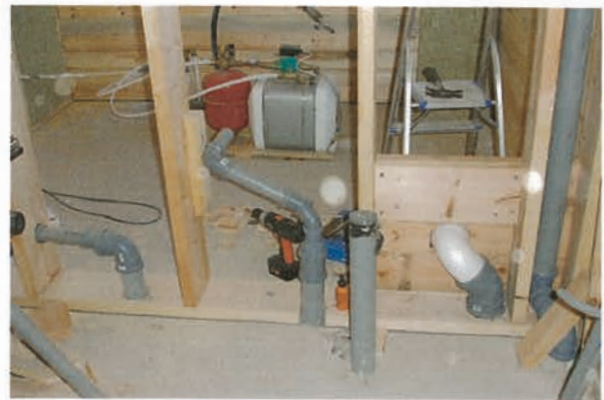
Stommen på plats, första trädgårdslandet anläggs. Jobb med ny dörr och brokvist påbörjas.

Dörr och specialsnickeri under vägledning och hjälp av Erling på Backlunds Bygg, Granmor. Dekorationsmålning av Anne Hjerp, Blecket

Förlagan till målningen hittade jag på Rättviks Gammelgård

Stockarna är kalkade invändigt för att förhindra skadeinsekter. Regelverket är fristående från stockarna med tanke på att dessa har olika rörelsemoment. Isolering i yttervägg 150-170 mm, VVS i kök och bad.

Isolering i tak med 275 mm

Mellanbjälklag reglat 400 cc, spännvidd c:a 6 m med bärlina. Oisolerat.

Spisar och murstock på plats. Design och konstruktion Anders Rosen, Västbjörka. Noteras kan att rökkanalen är murad i spiral vilket ger ett avsvärt bättre drag. Gjutningen under spisen är förstärkt med 200 mm betong.

En stolt murarmästare, Anders Rosen, Västbjörka.

Spishällen från Furudals bruk, daterad 1865, inköpt av Roland Pettersson

Alla innerväggar klädda med râspont. Badrum på gång, kakling av Anders, Vikarbyn (från Berguven)

Golvläggning Siljans furulamell, flytande läggning. Trappan designad av Jörgen Gärtner, Trappfabriken, Rättvik

Sista taklisten uppsatt 2009.

Interiören klart för inflyttning hösten 2009. Taklisten till vänster original från sekelskiftet 1700/1800. Listen till höger tillverkad av Bengt Larsson, Sjurberg och chablonsmålningen av Anne Hjerp, Blecket

Tillägg Vedbod -2010- (gammal torrlada)

Stommen köpt i Nedre Gärdsjö, daterad till 1876 och enligt inskrifter även flyttad till Gärdsjö 1919.

Demontering tog ungefär 5 timmar och sedan transport till Vikarbyn.

Grundberedning, borttagning av matjord, fiberduk och singel.

Fina halvkluvor i golvet, och nya dymlingar, här går det undan.

Förberedelser för torvtak, takstolar reglade 40cc, råspont, takpapp, platonmatta samt galvad plåtbeslag. Norsk taktorv, ca 2 m3, inköpt från Berg & Frykt TF i Mora.

I stället för grässådd har vi använd vanlig grönmossa. Hela arbetet tog ungefär en månad och fylldes sedan med ved för ett års börbrukning, c.a 20 m3.

